

Ristiriitoja, tunnekuohuja ja yhteisymmärrystä
Muslimiyhteisöjen näkemyksiä Helsingin suurmoskeija-
hankkeesta vuosina 2015–2017

Oulun yliopisto, Historiatieteet

Historian kandidaatintutkielma

17.5.2021

Gloria Voutilainen

Sisällysluettelo

Johdanto.....	2
1. Islamismin uhka ja rahoitus.....	9
1.1 Shiiamuslimien huoli bahrainilaisesta rahoituksesta.....	9
1.2 Rahoituksen motiivi kysymysmerkkinä.....	13
2. Moskeijan luonne herättää tunteita.....	16
2.1 Ristiriita suurmoskeijan avoimuudesta.....	16
2.2 Dialogikeskus ennemmin kuin rukoushuone?.....	18
3. Keskustelu sijainnista ja yhteisöllisyydestä.....	21
3.1 Moskeijan merkitys yhteisöllisyyden näkökulmasta.....	21
3.2 Suurmoskeija Helsinkiin vai jonnekin muualle?.....	24
Loppulause.....	26
Lähteet ja tutkimuskirjallisuus.....	28

Johdanto

Mahtuuko suomalaiseen yhteiskuntaan erilaisia uskontoja, katsomuksia ja uskonnollisia monumentteja? Kuka rahoittaisi suurmoskeijahankkeen? Mikä olisi hankkeen rahoittajan motiivi? Näitä kysymyksiä pohdittiin erityisesti silloin, kun Helsingin suurmoskeijahanke oli ajankohtainen, eli vuosina 2015–2017. Tässä tutkielmassa tutkin suurmoskeijahankkeesta käytyjä julkisia keskusteluja vuosina 2015–2017 muslimien ja muslimiyhdistysten näkökulmasta.

Helsingin suurmoskeijahanke sai alkunsa 21.1.2015, kun Suomen muslimiliitto ry, Suomen musliminaiset ry ja Fokus ry toimittivat kaikessa hiljaisuudessa tonttivaraushakemuksen kiinteistövirastolle suurmoskeijaa ja dialogikeskusta varten. Hakemuksen mukaan tontin tuli sijaita keskeisellä paikalla hyvien kulkuyhteyksien äärellä, esimerkiksi metroradan varrella, koska suurin osa helsinkiläisistä muslimeista asuu Itä-Helsingissä. Alustavissa tarkasteluissa Sörnäisten Hanasaari valikoitui parhaaksi paikaksi suurmoskeijalle, koska sieltä olisi hyvät joukkoliikenneyhteydet ympäri Helsinkiä.¹ Hankkeen ydinryhmänä toimivat Suomen musliminaiset ry:n puheenjohtaja Pia Jardi, Suomen muslimiliitto ry:n puheenjohtaja Abdessalam Jardi sekä kulttuuri- ja uskontofoorumi Fokus ry:n nyt jo eläkkeellä oleva puheenjohtaja Ilari Rantakari. Hanketta varten perustettiin vuonna 2016 suomalainen Oasis -säätiö, joka rakentui hyvin pitkälti ydinryhmän ympärille.²

Vuosina 2015–2017 hankkeesta käytiin paljon vilkasta keskustelua, niin Helsingin kunnanvaltuustossa, valtakunnanpolitiikassa kuin ihmisten arkisessa elämässä sekä mediassa. Suurmoskeijahanke oli mielipiteitä herättävä asia monessakin suhteessa. Suurmoskeija olisi nimittäin ollut kooltaan kaksi kertaa suurempi kuin Tuomiokirkko.³ Keskustelua herättävä aihe oli myös moskeijan rahoitus, joka olisi todennäköisesti tullut Bahrainin koordinoimana. Keskustelua herätti yhtä lailla myös rahoituksen motiivi, eli oliko Bahrainin ja Saudi-Arabian tarkoitus tuoda fundamentalistista islamin tulkintaa Suomeen moskeijan rahoituksen keinoin?⁴ Lisäksi moskeijan oli tarkoitus olla nimenomaan sunni-moskeija, joka herätti monenlaisia ajatuksia suuntaan ja toiseen pääkaupunkiseudun shii-amuslimien keskuudessa. Helsingin suurmoskeijahanke kaatui lopulta 12.12.2017, kun

¹ Tonttivaraushakemus 2015 2–4.

² Juhani Huttunen “Suurmoskeija-säätiö perustettiin virallisesti” (art.) Kirkko ja Kaupunki 19.12.2016.

³ Helsingin Uutiset (HU) 10.10.2016.

⁴ Eero Mäntymaa “Onko Helsinkiin suunniteltu iso moskeija turvallisuusuhka? Tutkijat ja hankkeen vetäjät kommentoivat” (art.) Yle Uutiset (YLE) 28.3.2017.

kaupunkiympäristövaliokunta hylkäsi tonttivarausaloitteen. Hankkeen hylkäsi Helsingin apulaispormestari Anni Sinnemäki ja hän perusteli hankkeen epäämistä epäselvällä rahoituskuviolla.⁵

Tämän tutkielman tavoitteena on vastata kysymyksiin: Millaisia näkemyksiä eri muslimiyhteisöt esittivät suurmoskeijahankkeesta ja mikä näitä näkemyksiä selittää? Aiheen keskeisiä käsitteitä ovat moskeija, shiialaisuus ja sunnalaisuus.

Helsingin suurmoskeijan oli nimensä mukaisesti tarkoitus olla ensimmäinen oikea ja suuri moskeija Suomessa. Moskeijat itsessään ovat muslimeille ensisijaisesti rukoilulle tarkoitettuja paikkoja, joihin he kokoontuvat säännöllisesti.⁶ Lisäksi niissä voidaan tarjota muita palveluja kuten opetusta, koulutuksia, juhla järjestelyjä ja harrastustoimintaa. Islamin mukaan varsinaisia moskeijoja ovat kuitenkin ne rakennukset, jotka on rakennettu uskonnon harjoittamista varten, eikä esimerkiksi kellareihin ja muihin rakennuksiin modifioitua tilat. Tällaiset tilat ovat virallisesti rukoushuoneita, koska ne eivät täytä kaikkia moskeijalle asetettuja vaatimuksia. Eli siis moskeija on erikseen uskonnon harjoittamista varten rakennettu rakennus, kun taas rukoushuone on vaatimattomampi ja ne sijaitsevat usein remontoituissa tiloissa. Kaikissa muissa Pohjoismaiden pääkaupungeissa paitsi Helsingissä ja Reykjavikissa on useita moskeijoja.⁷ Tällä hetkellä Suomessa on vain kaksi varsinaista moskeijaa ja molemmat niistä ovat tataarien omistuksessa. Rukoushuoneita Suomessa on noin 60–80.⁸

Tutkielman keskeisiin käsitteisiin kuuluu myös islamin kaksi pääsuuntausta: sunni- ja shiialaisuus. Suurin osa maailman muslimeista on sunneja, eli noin 87–90 % ja shiialaisia on noin 10–13 %.⁹ Nämä kaksi päähaaraa syntyivät profeetta Muhammedin kuoleman jälkeen vuonna 632, kun piti päättää kenestä tulisi seuraava kalifi. Kaksi seuraajaa valittiin yhteisymmärryksessä, mutta neljännen kohdalla muslimit jakautuivat kahtia. Sunni-muslimit halusivat äänestää tulevan kalifin, kun taas shiialaiset kokivat, että kalifinviran

⁵ Kaisa Hakkarainen “Suurmoskeijahanke sai pakit Helsingissä, puuhanainen uhkaa viedä moskeijan muualle: “En ole käynyt yhtäkään järkevää keskustelua yhdenkään poliitikon kanssa”. (art.) Helsingin Sanomat (HS) 12.12.2017.

⁶ Allievi 2010, 15.

⁷ Martikainen & Pauha 2017, 7.

⁸ Bahmanpour & Onniselkä & Pauha 2017, 105.

⁹ Islamic world, Nationals only.

tulisi kulkea suvussa ja ainut vaihtoehto tähän oli Ali.¹⁰ Molempia suuntauksia yhdistää kuitenkin usko Muhammediin ja Koraanin tulkinnoissa on vain vähän eroavaisuuksia. Tulkinnaalisia eroja löytyy rukousrituaaleissa, ramadan- paastossa ja uskontunnustuksessa, johon shiialaiset lisäävät Alin nimen. Nykyään sunni- ja shiialaisuuden suurin ero on uskonnon rakenteessa. Shiiamuslimeilla on selkeä pappishierarkia, kun taas sunneilla uskoa tulkitsevat paikalliset oppineet.¹¹

Valitsemani tutkimusaihe on aivan lähihistoriaa, mutta aihe on myös tietyllä tapaa historiallinen. Uskonnoista ja uskontojen erilaisista monumenteista on puhuttu jo vuosisatoja ja Suomessa muslimeja on ollut jo 1800- luvun lopulta alkaen.¹² Islam uskontona on nykyään hyvin ajankohtainen ilmiö ja siihen liittyvä tutkimus on Suomessa moninkertaistunut. Syitä siihen ovat esimerkiksi lisääntynyt maahanmuutto, kansainväliset tapahtumat ja kriisit.¹³ Aiheeni on sekä poliittista että uskonnollisuuden historiaa. Poliittista se on siksi, koska suurmoskeijahanke oli erittäin poliittinen aihe ja varsinkin kuntavaalien 2017 alla siitä käytiin paljon keskustelua niin sosiaalisessa mediassa kuin perinteisessä mediassa. Uskonnollisuuden historiaa tämä on siksi, koska hankkeessa oli kyse uskonnollisesta rakennuksesta ja sen merkityksestä jollekin tietylle intressiryhmälle, joka on tässä kontekstissa sunnimuslimit.

Käytän lähteinä suurimmaksi osaksi Helsingin Sanomien ja Yle Uutisten artikkeleita aiheesta. Valitsin nämä kaksi valtamediaa pääasialliseksi lähteeksi, koska niissä on käyty eniten keskustelua aiheesta vuosina 2015–2017. Näissä medioissa uutisiin ja artikkeleihin nousi niin muslimeja, poliitikkoja kuin tutkijoita. Eli näissä lehdissä keskustelua käytiin hyvin kokonaisvaltaisesti. Helsingin Sanomat on varsinkin hyvin merkityksellinen lähde, koska suurmoskeijan oli tarkoitus tulla Helsinkiin ja Helsingin Sanomat ovat kuitenkin paikallismedia, vaikka sillä on myös valtamedian asema Suomessa.

Julkista keskustelua käytiin myös muissa medioissa, kuten Ilta Sanomissa, MTV3 uutisissa, Kirkko ja kaupunki- lehdessä ja Verkkouutisissa, joten käytän lähteinä myös satunnaisesti artikkeleita kyseisistä medioista. On syytä huomata, että keskustelua käytiin myös eri kaupunkien maakuntalehdissä, mutta tässä tutkielmassa päädyin rajaamaan ne pois aineistosta, koska ne eivät tutkimuskysymystä ajatellen ole tarpeeksi informatiivisia.

¹⁰ Raudvere 2015, 51–54.

¹¹ Raudvere 2015, 167.

¹² Martikainen 2008, 68.

¹³ Maasilta & Raittila 2008, 226–227.

Tarkoituksena onkin löytää erilaisia näkökulmia ja muslimien ajatuksia aiheeseen liittyen, eikä niinkään analysoida jonkin median tapaa tuoda keskustelua esille. Tarkoituksena on tutkia perusteluita ja argumentteja suurmoskeijahankkeeseen liittyen. Löysin osan käyttämäni mediatekstit google-haun kautta täsmällisillä sanoilla haettuna. Osan media-artikkeleista löysin esimerkiksi Helsingin Sanomista, joissa viitattiin monesti seuraavaan saman aihepiiriin artikkeliin. Käytin hakusanoina esimerkiksi ”Helsingin suurmoskeijahanke ja Helsingin suurmoskeijahanke ja shiiaislamit.” Uutisia ja artikkeleita löytyi runsaasti eri medioista ja lehdistä. Uutisartikkeleita runsauden vuoksi valitsin 18 uutisartikkelia, jotka käsittelivät erityisesti tutkimuskysymyksiä.

Käytän pääasiallisena metodina mediatutkimusta. Mediateksteille tyypillistä on se, että niissä yhdistellään erilaisia ilmaisumuotoja, kuten kuvia ja tekstiä, joten tutkijan tulee valita analysoiko hän ainoastaan tekstiä vai kokonaisuutta.¹⁶ Tässä tutkielmassa keskityn analysoimaan nimenomaan kirjoitettuja tekstejä, enkä kuvia tai videoita. Kaiken keskiössä on muslimien ja muslimiyhdistysten näkemykset aiheeseen, joten analysoin kyseisiä keskusteluita kuitenkin hyvin kokonaisvaltaisesti.

Tässä tutkielmassa käsittelen tutkimuskysymyksiä suurmoskeijahankekeskustelujen teemojen pohjalta. Käsittelen jokaisessa luvussa jotain tiettyä teemaa, nousi esille julkisessa keskustelussa vuosina 2015–2017. Nämä kyseiset teemat toistuivat jokaisena vuotena ja tiettyinä ajankohtina enemmän. Julkisessa keskustelussa esimerkiksi vuosi 2016 oli hiljaisempi kuin vuodet 2015 ja 2017. Vuoden 2015 piikki keskusteluissa tapahtui vuoden loppupuolella ja syynä oli todennäköisesti se, kun vuonna 2015 Eurooppaan oli tullut enemmän turvapaikanhakijoita kuin koskaan ennen. Esimerkiksi Suomeen tuli vuoden 2015 aikana 32 478 turvapaikanhakijaa, joka on moninkertaisesti enemmän verrattuna edellisiin vuosiin.¹⁷ Vuoden 2017 keskustelu tiivistyi kevään 2017 kuntavaalien alle ja joulukuuhun 2017, kun hanke lopulta kaatui. Kuntavaalien alla keskustelua käytiin vilkkaasti ja tämä näkyi esimerkiksi siinä, että Helsingin Sanomien kuntavaalikoneen ensimmäinen kysymys kosketti moskeijan rakentamista Helsinkiin.¹⁸

¹⁶ Mediatekstit, Tietoarkisto

¹⁷ Jasinskaja-Lahti & Pauha 2017, 17–18.

¹⁸ HS Kuntavaalikone 2017.

Aihe on sen verran tuore, että siitä ei ole vielä tehty paljon tutkimusta, joten täsmällisen tutkimuskirjallisuuden löytäminen tuotti hieman vaikeuksia. Esimerkiksi historiatieteellistä tutkimusta aiheesta ei ole vielä tehty. Löysin kuitenkin Roope Rissasen pro gradu -tutkielman vuodelta 2019: *Suurmoskeija Helsinkiin - millainen ja kenen rahoilla? Oikeuttamisen maailmat Helsinkiin kaavaillun suurmoskeijahankkeen perusteluissa ja kritiikissä*. Tässä gradussa aihetta käsitellään spesifisti tapaustutkimuksen näkökulmasta. Rissanen käyttää tutkimusmenetelmänään oikeuttamisen analyysimenetelmää ja tutkii hankkeen pohjalta käytyjä keskusteluja hyvin yleisellä tasolla. Hänen tutkielmassaan hankkeen pohjalta käytyjä keskusteluja analysoidaan kokonaisvaltaisesti, eikä niinkään tiettyjen toimijoiden mielipiteitä aiheesta.

Moskeijan ja valtion välisiä suhteita käsitellään tarkemmin Jorgen Nielsenin toimittamassa teoksessa 2011 *Islam in Denmark: The challenge of diversity*. Kyseisessä teoksessa on useita eri artikkeleita ja siinä käsitellään islamin vaikutusta tanskalaiseen yhteiskuntaan. Tärkeimmiksi artikkeleiksi teoksessa muodostuivat Lene Kühlen ”Mosques and organizations”, jossa käsitellään tanskalaisia moskeijahankkeita, niistä käytyjä julkisia keskusteluja ja muslimijärjestöjä yleensä. Toinen käyttämäni artikkeli oli Manni Cronen ja Mona Kanwal-Sheikhin artikkeli ”Muslims as a Danish security issue”. Tässä artikkelissa käsitellään nimensä mukaisesti tanskalaista yhteiskuntaa ja sitä, miten muslimit ovat sopeutuneet sinne ja minkälaisia julkisia keskusteluja muslimien tuomasta mahdollisesta turvallisuushkasta on käyty.

Muslimeja on ollut Suomessa 1800-luvun lopusta lähtien, kun pieni tataariväestö muutti Venäjältä Suomeen. Tataarimuslimit olivat Suomessa pitkään ainut muslimivähemmistö. Tataarit perustivat Suomeen ensimmäiset pysyvät seurakunnat ja moskeijat, mutta heidän lukumääränsä on aina pysynyt pienenä, noin 800–900.¹⁹ Tataarit olivat käytännössä uskonnollinen yhdyskunta jo ennen kuin Suomi itsenäistyi, mutta varsinaisen uskonnollisen yhdyskunnan, Suomen Islam-seurakunnan he perustivat vasta vuonna 1925.²⁰ Suomen tataarivähemmistöksi tulkitaan kaksi vanhinta muslimiseuraa, joita ovat Suomen Islam-

¹⁹ Martikainen 2008, 68–69.

²⁰ Martikainen 2008, 74.

seurakunta (1963²¹) ja Tampereen islamilainen seurakunta (1943). Tataarit eivät kuitenkaan ole ainoastaan uskonnollinen vähemmistö, vaan myös kansallinen vähemmistö Suomessa. He kutsuvat itseään tataarien lisäksi esimerkiksi mišääreiksi²² ja turkkilaisiksi.²³

Suomessa elettiin vaurastumisen ja nousun kautta 1980-luvulla ja samalla Suomesta tuli hyvän taloudellisen tilanteen ansiosta maastamuuttomaan sijaan maahanmuuttomaa. Maahanmuutto oli kuitenkin vielä 1970–1980-luvuilla vähäistä ja esimerkiksi 1990-luvulle tultaessa Suomessa asui arviolta vain noin 1000 muslimia.²⁴ Kuitenkin Neuvostoliiton hajotessa vuonna 1991 ja Suomen kärsittyä lamasta vuosina 1991–1993 tilanne alkoi muuttumaan. Suomi liittyi Euroopan Unioniin vuonna 1995, mikä myös osaltaan helpotti ulkomaalaisten liikkumista rajojen yli.²⁵

Euroopan Unioniin liittyminen lisäsi hiljalleen maahanmuuttoa ja 1990-luvulla Suomeen saapui paljon somalialaisia entisen Neuvostoliiton kautta ja he muodostavat yhä tänä päivänä suurimman muslimivähemmistön Suomessa ja heitä on noin yksi neljäsosa kaikista muslimeista.²⁶ Esimerkiksi äidinkielenään somalia puhuvia oli 21 920 henkilöä vuonna 2019.²⁷ Vuonna 2016 Suomessa arvioitiin olevan noin 70 000 muslimia, joista 50 000 oli ensimmäisen polven maahanmuuttajia.²⁸ Heidän lapsiaan ja lapsenlapsia on vuonna 2011 arvioitu olevan 10 000–15 000, mutta heidän määränsä on sittemmin kasvanut runsaasti.²⁹ Muslimeista kuitenkin vain noin murto-osa eli 16 674 kuului johonkin muslimiyhdistykseen vuonna 2019.³⁰

Islamista on kasvanut merkittävä vähemmistöuskonto Suomessa ja muslimien lukumäärä on lähes satakertaistunut, mutta silti moniin muihin Euroopan valtioihin verrattuna prosentuaalinen osuus on hyvin pieni. Suomen väestöstä muslimeja on vain noin 1 %, kun

²¹ Suomen Islam- seurakunta rekisteröitiin jo vuonna 1925, nimi muutettu 1963. Martikainen 2008, 74.

²² Suurin osa ennen 1940-luvulla tulleista tataareista oli mišäärejä, jotka muodostavat tataarien pääryhmän Volgan tataarien kanssa. Leitzinger 2008, 86.

²³ Leitzinger 2008, 86–87.

²⁴ Bahmanpour & Onniselkä & Pauha 2017, 105.

²⁵ Martikainen 2011, 101–103.

²⁶ Bahmanpour & Onniselkä & Pauha 2017, 106.

²⁷ Väestö kielen mukaan, Tilastokeskus 25.3.2020.

²⁸ Jasinskaja-Lahti & Pauha 2017, 18.

²⁹ Bahmanpour & Onniselkä & Pauha 2017, 105.

³⁰ Number of individuals identifying as Muslim in Finland from 2009 to 2019. Statista.

taas Ruotsissa muslimeja on jopa 7 % väestöstä.³¹ Syynä tähän on ollut vilkas maahanmuutto, korkea syntyvyys ja nuori ikärakenne. Tämä tulee myös todennäköisesti ennusteiden valossa jatkumaan.³²

³¹ Bahmanpour & Onniselkä & Pauha 2017, 105.

³² Europes growing muslim population, Pew Research Center 29.11.2017.

1. Islamismin uhka ja hankkeen rahoitus

1.1 Shiiamuslimien huoli bahrainilaisesta rahoituksesta

Tässä tutkielmassa tärkein tutkimustehtäväni on Helsingin suurmoskeijahankkeeseen liittyvien näkemysten tutkiminen muslimien näkökulmasta. Tässä ensimmäisessä käsittelyluvussa tulee esille islamismi ja ääri-islam, joiden määrittelyminen ei kuitenkaan ole yksinkertaista. Suomessa kyseisen terminologian pohtiminen on tullut ajankohtaiseksi varsinkin Irakin ja Syyrian konfliktien myötä, kun Suomeen tuli runsaasti turvapaikanhakijoita ja useita kymmeniä lähti konfliktialueille. Kyseiselle ilmiölle ei ole kuitenkaan käytössä yhtä vakiintunutta termiä, vaan se vaihtelee asiayhteyksien mukaan.³³ Supon mukaan radikaali-islamismilla tarkoitetaan salafi-jihadistiseen ideologiaan perustuvaa islamismin muotoa. Islamismin tarkoituksena on kyseisen tulkinnan mukaan luoda väkivallan avulla šaria-lain mukaisesti hallittu yhteiskunta.³⁴

Suurmoskeijahanke päättyi suurten joukkotiedotusvälineiden uutisiin kesällä 2015, mutta voimakkaammin vasta syksyllä 2015. Rahoituksesta ja motiivista puhuttiin hankkeen joksikaisena aktiivisena vuotena. Hanke itsessään oli saanut alkunsa jo vuoden alussa, mutta sitä oli tarkoituksellisesti pidetty pimennossa hankkeen ydinryhmän toimesta. Moskeija sai suhteellisen lämpimän vastaanoton varsinkin sunnimuslimeilta, mikä ei sinänsä ollut ihme, koska moskeijan oli tarkoitus seurata sunnilaista suuntausta. Shiiamuslimeita hanke kuitenkin mietitytti monella tapaa, vaikka he tiedostivat myös sunnimuslimien tavoin sen, että pääkaupunkiseudulle tarvittaisiin suurempi moskeija ja moskeija ihan ylipäänsä.

Mediassa ääneen ovat päässeet shiiamuslimit, sunnimuslimit ja marginaalissa olevat taatarit. Muslimit ovat tuoneet näkemyksiään esille Yle uutisten, Helsingin sanomien ja Kirkko ja kaupunki- lehden artikkeleissa. Lokakuussa 2015 Yle Uutiset uutisoi, että Melunmäen shiiamoskeijan imaami Abbas Bahmanpouria huolestutti hankkeen mahdollinen ulkomainen rahoittaja ja hän toivoi mahdollisimman läpinäkyvää rahoitusta. Hän toi esille pelon fundamentalistisesta islamin tulkinnasta, mitä olisi voinut mahdollisesti tulla

³³ Malkki & Saarinen 2019.

³⁴ Radikaali-islamistisen terrorismin trendit, Suojelupoliisi.

Saudi-Arabiasta, Bahrainista ja Qatarista. Vuonna 2015 oli jo ilmeisesti selvillä, että rahoitus olisi tulossa ainakin osittain Bahrainista.³⁵

Joulukuussa 2015 Kirkko ja kaupunki- lehden artikkelissa shiialaisen Resalat islamilaisen yhdyskunnan puheenjohtaja Paula Kemell toi esille, että he eivät yhdyskunnan sisällä sinänsä vastustaneet sunnimoskeijan rakentamista, vaan olivat huolissaan ulkomaisesta rahoituksesta islamismin näkökulmasta ja toivoivat myös mahdollisimman läpinäkyvää rahoitusta. Kemell ihmetteli myös sitä, miksi juuri Bahrain ja Saudi-Arabia haluaisivat rahoittaa moskeijahanketta maahan, missä ei juurikaan ole kyseisten valtioiden kansalaisia.³⁶ Vaikka shiialaiset suhtautuivat rahoitukseen ja moskeijaan varauksella, niin silti he toivat esille kaikkien muslimien yhteisen uskon ja ajatuksen yhteisöllisyydestä. Tästä voidaan päätellä se, että sinänsä moskeija ei ollut ongelma, vaan rahoituksen motiivi, joka ei vielä vuonna 2015 ollut selvillä.

Tataariyhteisön hallituksen puheenjohtaja Atik Ali antoi myös positiivisen näkökulman liittyen suurmoskeijahankkeeseen Yle uutisten artikkelissa lokakuussa 2015. Hän toi esille, että olisi parempi jos osa rahoista kerättäisiin suomalaisten muslimien kesken, mutta ei sinänsä nähnyt ongelmaa ulkomaisessa rahoituksessa. Hän toi esille myös sen, että muslimien kotouttamisprosessi voisi helpottua moskeijan myötä, koska silloin heillä olisi jokin paikka minne kokoontua ja kokea yhteisöllisyyttä.³⁷ Tähän hän viittasi todennäköisesti sen takia, koska syksyllä 2015 Suomeen oli tullut paljon turvapaikanhakijoita, joka myös osaltaan lisäsi muslimien osuutta Suomen väestössä.

Helsingin Sanomat haastatteli Suomen islamilaisen yhdyskunnan puheenjohtajaa Anas Hajjaria lokakuussa 2015. Häntä rahoitus ei kuitenkaan huolettanut, mikäli suurmoskeijaa hallinoinisi ensisijaisesti suomalaiset muslimit. Hän perusteli ulkomaisen rahoituksen tarpeen sillä, että muslimeilla ei ollut varaa näin mittavaan hankkeeseen. Hajjar näki suurmoskeijan enemmänkin ehkäisevän radikalismia varsinkin nuorten keskuudessa.³⁸ Tämän hän halusi tuoda esille, koska silloin nuorilla olisi jokin paikka missä he voisivat kokea yhteisöllisyyttä ja tavata samaa uskontoa harjoittavia nuoria. Myös hankkeen näkyvin hahmo, Pia Jardi toi vuonna 2017 Ylen artikkelissa myös esille ulkomaisen rahoituksen

³⁵ Reeta Salminen "Suurmoskeijan rahoitus jakaa muslimien mielipiteet" (art.) Yle Uutiset (YLE) 28.10.2015.

³⁶ Paula Kemell "Resalatin rooli suurmoskeijahankkeessa" (art.) Kirkko ja kaupunki 11.12.2015.

³⁷ Reeta Salminen "suurmoskeijan rahoitus jakaa muslimien mielipiteet" (art.) Yle uutiset (YLE) 28.10.2015.

³⁸ Juho Jokinen "Imaami haluaa pääkaupunkiseudulle viisi suurmoskeijaa: Itäkeskuksessa rukoillaan kaduilla jopa talvella" (art.) Helsingin sanomat (HS) 29.10.2015.

tarpeen. Tämä todennäköisesti siksi, koska muslimeilla ei ole veronkanto-oikeutta niin kuin evankelisluterilaisella ja ortodoksisella kirkolla Suomessa.³⁹

Helsingin Sanomien tammikuun 2016 uutisartikkelin mukaan osa shiiamuslimeista koki suurmoskeijan mahdollisesti uhkaavana, koska rahoitus olisi tullut Bahrainin kuningas-huoneelta ja Bahrainin naapurivaltiossa Saudi-Arabiassa harjoitetaan salafismia ja wahhabismia, jotka ovat sunnilaisia äärimuotoja ja he pitävät shiialaisia vääruskoisina. Lisäksi jyrkimmät uskontulkitsijat olivat kehottaneet sunneja tappamaan shiiamuslimeja.⁴⁰ Huomionarvoinen asia on kuitenkin se, että monissa uutisartikkeleissa tuodaan ilmi, että shiiamuslimit yleisesti ottaen olivat suurmoskeijaa vastaan, mutta medioiden haastatte- luissa olleet yksittäiset shiiamuslimit eivät varsinaisesti olleet hanketta vastaan vaan kri- tisoivat jotain tiettyä osaa siitä. Huomasin aineistoa tutkiessa sen, että toimittajat loivat tietyltä osin ylimääräistä vastakkainasettelua, jotka eivät kuitenkaan pitäneet paikkansa. Tästä voidaan huomata se, kuinka uutisointi voi vaikuttaa asenteisiin ja luo tietynlaisia stereotyyppioita.

Jasinskaja-Lahden ja Pauhan raportissa kävi ilmi, että tutkimusta liittyen uskonnollisten yhteisöjen yhteiselon suomalaisessa yhteiskunnassa on tehty varsin vähän. Kyseisissä tutkimuksissa on keskitytty juuri sunni- ja shiiamuslimiyhteisöjen keskinäisiin suhteisiin. Tämä todennäköisesti siksi, koska muslimit ovat Suomessa suurin ei-kristillinen uskon- nollinen vähemmistö. Suomessa on ollut viime vuosina myöskin pelkoa siitä, että sunni- ja shiiamuslimien suhteet kiristyisivät Syyrian ja Irakin tilanteiden takia.⁴¹ Vuonna 2014 sisäministeriö raportoi lisääntyvistä jännitteistä yhteisöjen välillä ja kertoi, että vastak- kainasettelun takia oli tehty joitakin lieviä vahingontekoja, kuten pahoinpitelyjä.⁴²

Samanlaisia moskeijakeskusteluja on käyty myös ympäri Eurooppaa esimerkiksi Tans- kassa, jossa moskeijojen läsnäolo yhteiskunnassa on ollut tärkeä poliittinen kysymys. Toinen tärkeä kysymys Tanskassa on ollut se, miten määritellään moskeija ja onko Tans- kassa oikeita moskeijoita.⁴³ Tanskassa islamia on tutkittu paljon enemmän kuin Suo- messa, koska maassa on noin 200 000 henkilön muslimivähemmistö, joka on pienessä 5,8

³⁹ Eero Mäntymaa "Onko Helsinkiin suunniteltu iso moskeija turvallisuusuhka? Tutkijat ja hankkeen ve- täjät kommentoivat" Yle uutiset (YLE) 28.3.2017.

⁴⁰ Katja Kuokkanen "Moskeijan mystiset miljoonat- mistä Helsingin suurmoskeijan rahat tulisivat?" (art.) Helsingin Sanomat (HS) 10.1.2016.

⁴¹ Jasinskaja-Lahti & Pauha 2017, 21–22.

⁴² Sisäministeriö, 2014.

⁴³ Kühle 2011, 82–83.

miljoonan ihmisen valtioissa suhteellisen suuri määrä.⁴⁴ Tanskan ensimmäinen suurmoskeija valmistui Kööpenhaminan Nørrebron kaupunginosaan 19.6.2014. Moskeija on viralliselta nimeltään Hamad Bin Khalifa Civilisation Center. Suurmoskeijan rahoitti Qatarin emiiri, joka lahjoitti hankkeelle 27,4 miljoonaa Tanskan kruunua.⁴⁵

Moskeijasta käytiin myös Tanskassa monenlaista debattia ja islam yleensä on ollut hyvin relevantti puheenaihe nationalistisen, islam-kriittisen Tanskan kansanpuolueen suosion seurauksena. Tämä on lisännyt Tanskassa puhetta turvallisuuskasta ja siitä, että muslimit ja islamilainen kulttuuri eivät sovi Eurooppaan.⁴⁶ Samaa on tapahtunut myös Suomessa, kun Perussuomalaiset ovat lisänneet kansansuosiotaan mahdollisesti islam-kriittisyyden vuoksi. Rissanen toi esille samanlaisia ajatuksia asenteiden kiristymisestä Suomessa ja kulttuurisesta vastakkainasettelusta.⁴⁷ Olen itse kiinnittänyt huomiota siihen, että media ja joukkotiedotusvälineet itsessään ovat tuoneet julkisia keskusteluja islamista esille enemmän kuin esimerkiksi 10 vuotta sitten. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että media on sähköistynyt ja islamista puhuminen on lisääntynyt 2010-luvulla terrorismin, islamismin ja turvapaikanhakijoiden runsauden vuoksi.

Shiiamuslimit pelkäsivät, että salafismi⁴⁸ voisi saada jalansijan Suomessa, eikä periaatteessa täysin perusteettomasti. Salafistit pitävät yleensä länsimaisen maallistumisen vastustamista tärkeämpänä kuin omaa islamilaista identiteettiään.⁴⁹ Salafismia on myös joissain määrin havaittu Euroopassa varsinkin sunnimusliminuorten keskuudessa. Tämä on suhteellisen monimutkainen prosessi ja se koskettaa sekularisoituneessa⁵⁰ Euroopassa syntyneitä ja kasvaneita nuoria. Heillä on saattanut olla esimerkiksi maahanmuuttajavanhemmat, jotka kuuluvat maallistuneeseen muslimiyhteisöön. Länsimainen kulttuuri on sekularisoitunut globalisoitunut ja samalla se on aiheuttanut hämmennystä konservatiivisissa muslimiyhteisöissä, kuin myös kristillisissä yhteisöissä. Nielsenin tulkinnan mukaan salafismin ytimessä onkin kysymys: *Mitä on olla muslimi maallistuneessa, jälkikristillisessä Euroopassa?* Salafismi voi olla houkutteleva suuntaus myös nuorille perheille,

⁴⁴ Maasilta & Raittila 2008, 228.

⁴⁵ Hooper Simon "Denmark's first mosque opens amid controversy". Aljazeera 22.6.2014

⁴⁶ Crone & Kanwal-Sheikh 2011, 173–174.

⁴⁷ Rissanen 2019, 97.

⁴⁸ Salafismi on sunni-islamalainen ääriliike, joka on saanut alkunsa 1800-luvun lopulla. Sen ytimessä on paluuta islamin juurille. He pitävät tärkeimpinä auktoriteetteina koraania ja sunnaa. Maristo 2019, 171–172.

⁴⁹ O'Brien 2016, 162–163.

⁵⁰ Sekularisaatio tarkoittaa maallistumista, eli siinä vieraannutaan uskonnollisuudesta. Tieteen termipankki.

jotka kaipaavat länsimaissa konservatiivisempia arvoja ja niiden puutteen vuoksi kääntyvät šaria-lain puoleen, joka on myös keskustelua ja pelkoa herättävä aihe.⁵¹

1.2 Rahoituksen motiivi kysymysmerkkinä

Seuraava keskustelua herättävä teema oli rahoituksen motiivi, joka kytkeytyi hyvin läheisesti mahdolliseen islamismin uhkaan. Tästä aiheesta puhuttiin myös paljon hankkeen jokaisena aktiivisena vuotena, mutta varsinkin kuntavaalien alla 2017 aiheeseen kiinnitettiin enemmän huomiota. Mediassa erilaisia haastatteluja asiasta antoivat niin muslimit itse kuin tutkijat ja poliitikot. Moskeijasta käytiin kovaa keskustelua siitäkin huolimatta, että sille ei oltu edes vielä varattu tonttia Sörnäisten Hanasaaresta.

Helsingin Sanomat uutisoi pitkässä artikkelissa tammikuussa 2016, että suurmoskeija-hankkeen hinnaksi arvioitiin 110–140 miljoonaa euroa ja suurin osa rahoituksesta oli tulossa Bahrainista ja muista Lähi-idän maista. Lisäksi käyttömenot suurmoskeijassa olisi noin 6–7 miljoonan euron luokkaa. Jo käyttömenot itsessään olisivat niin suuret, että se sai monet ulkopuoliset kyseenalaistamaan, miten suurmoskeijan johtajat pystyisivät siivuttamaan rahoittajien mahdolliset vaateet esimerkiksi siitä, minkälaista opetusta moskeijassa tarjottaisiin. Samassa artikkelissa Ilari Rantakarilta kysyttiin myös rahoituksen mahdollista motiivia ja hän kommentoi asiaa siten, että motiivia tulisi kysyä Bahrainin kuningashuoneelta ja toimijoilta itseltään eikä itse vastannut kysymykseen. Rantakari toi kuitenkin esille sen, että miten kyseiset maat mahdollisesti näkevät Suomen, eli pienenä rauhallisena maana, jossa ei vielä ollut moskeijaa, vaikka tarve sille oli kasvanut.⁵²

Keväällä 2017 keskustelua hallitsi rahoituksen motiivi ja se miksi Bahrainin kuningashuone olisi halunnut rahoittaa pienen Suomen ja heidän omassa mittakaavassaan pienen moskeijan? Yleisenä pelon aiheena oli konservatiivinen islamintulkinta, wahhabismi⁵³ ja salafismi. Wahhabismia harjoitetaan esimerkiksi Saudi-Arabiassa ja se on siellä valtionuskonto. Tutkijat toivat Ylen artikkelissa keväällä 2017 esille huolensa, koska he uskoivat että rahoitus tulisi tosiasiallisesti varakkailta rahoittajilta ympäri Arabian niemimaata, eikä

⁵¹ Nielsen 2011, 26–27.

⁵² Katja Kuokkanen “Moskeijan mystiset miljoonat - mistä Helsingin suurmoskeijan rahat tulisivat?” (art.) Helsingin Sanomat HS 10.1.2016.

⁵³ Wahhabismi on Saudi-Arabian valtionuskonto ja sunni-islamian äärisuuntaus, joka sai alkunsa 1700-luvulla. He pitävät koraania ja Hadith-kokoelmia muslimien ylimpänä auktoriteettina ja tavoittelevat islamilaista valtiota. Juusola 2019, 150–151.

vain Bahrainista. Esimerkkejä konservatiivisesta Islamin tulkinnasta löytyi Brysselin päämoskeijasta, jonka johtaja poistettiin tehtävästään radikaalien puheiden takia. Samassa artikkelissa Yle uutisoi, että samaa on tapahtunut Pohjoismaissa, esimerkiksi Tanskassa, jossa imaamit toivat šharia-lain Tanskan lain yläpuolelle.⁵⁴

Helsingin suurmoskeijahankkeen suurin ääni, Pia Jardi antoi vuosien aikana monenlaisia haastatteluja liittyen suurmoskeijaan. Rahoituksen motiivia koskeviin kysymyksiin hän vastasi, että he eivät ota rahoitusta vastaan mikäli heidän ehtoja ei oteta vakavasti. Tällä hän tarkoitti sitä, ettei rahoittajat saisi osallistua moskeijan hallinnoimiseen ja opetuksen sisältöön millään tavalla.⁵⁵ Hän toi A-studiossa 13.4.2017 esille sen, että mitään vaateita Bahrainin taholta ei ilmeisesti ole esitetty.⁵⁶ Tätä ei kuitenkaan voida esittää objektiivisena totuutena, koska mitään todisteita siitä, oliko Bahrainilla vaateita, ei esitetty.

Samassa A-Studioon haastattelussa oli myös poliitikko, sunnimuslimi Suldaan Said Ahmed, joka toi haastattelussa esille, että moskeijahanke tulisi nähdä uskonnonvapauskysymyksenä, eikä politisoida sitä liikaa. Hän toi esille myös huolensa rahoituksesta, mutta koki että se olisi Suomen valtion tehtävä ottaa selvää rahoitustaustasta ja mahdollisista uhkista. Motiivista puhuttaessa hän toi näkökulman siihen, että vain murto-osa moskeijasta olisi varsinaista moskeijaa ja valtaosa rakennuksesta olisi suunnitteilla muuta toimintaa.⁵⁷ Tämän hän kertoi todennäköisesti siksi, koska suurmoskeijan oli tarkoitus olla myös dialogi- ja monitoimikeskus jossa tarjottaisiin esimerkiksi harrastustoimintaa.

Vuoden 2017 lopulla Pia Jardi, Anas Hajjar ja Ilari Rantakari järjestivät tiedotustilaisuuden, jossa oli myös kolme bahrainilaista vierasta joista tärkeimpänä Kirkko ja Kaupunkilehden artikkelissa mainittiin Abdullatif Al-Mahmood, joka on The Islamic Association-yhdistyksen puheenjohtaja. Al Mahmood kertoi, että rahoitus ei olisi tulossa suoraan kuningashuoneelta, vaan rahoitusta varten aiotaan avata keräys, johon kaikki halukkaat lahjoittajat voisivat osallistua. Lahjoittajien olisi kuitenkin pitänyt sitoutua siihen, että he eivät puutu moskeijan hallinnoimiseen millään tavalla. Islamismien uhkaan hän vastasi siten, että kyseinen yhdistys on hyväntekeväisyysjärjestö ja se ei hyväksy islamismia sekä

⁵⁴ Eero Mäntymaa "Onko Helsinkiin suunniteltu iso moskeija turvallisuusuhka? Tutkijat ja hankkeen vetäjät kommentoivat" (art.) Yle uutiset (YLE) 28.3.2017.

⁵⁵ Eero Mäntymaa "Onko Helsinkiin suunniteltu iso moskeija turvallisuusuhka? Tutkijat ja hankkeen vetäjät kommentoivat" (art.) Yle uutiset (YLE) 28.3.2017.

⁵⁶ Kasper Summanen "Suurmoskeija ei ole suomalaisten moskeija, se on salafistien moskeija" Verkkouutiset 14.4.2017.

⁵⁷ Kasper Summanen "Suurmoskeija ei ole suomalaisten moskeija, se on salafistien moskeija" Verkkouutiset 14.4.2017.

tuomitsee terrorismin.⁵⁸ Tämä tiedotustilaisuus oli omalta osaltaan informatiivinen, mutta päätöksiä ajatellen se saattoi tulla liian myöhään, koska rahoituksesta oli puhuttu jo kaksi vuotta saamatta kuitenkaan kunnollista vastausta siihen.

Moskeijoiden lukumäärä Euroopassa on lisääntynyt tasaiseen tahtiin. Moskeijoita perustettiin aktiivisimmin 1980- ja 1990-luvulla. 1980-luvulla perustettiin 37 moskeijaa ja seuraavalla vuosikymmenellä 45 moskeijaa.⁵⁹ Moskeijat ja erilaiset uskonnolliset rukoushuoneet ja toimitilat ovat saaneet yleensä alkunsa paikallisesti. Paikallisesti alkunsa saaneiden hankkeiden ydinryhmät pyrkivät yleensä ensin hakeutumaan yhteen ja etsimään itselleen rukoushuonetta ja sitä kautta myös rahoitusta. Kun puhutaan rahoituksesta, niin Saudi-Arabia, Iran ja muut Lähi-Idän valtiot ovat monien eurooppalaisten moskeijoiden takana. Esimerkiksi Iran on rahoittanut monenlaisia islamilaisia kulttuurikeskuksia Eurooppaan ja niillä on saattanut olla myös muita tavoitteita.⁶⁰

Saudi-Arabia on rahoittanut useita kymmeniä moskeijoja ympäri Eurooppaa ja se pyrkii pitämään aktiivisia järjestöjä useissa Euroopan valtioiden moskeijoissa. Toiminnan tukemiseen kuuluu yleensä monia tärkeitä asioita, kuten vuosittainen hajj- pyhiinvaellus, rahoitustuki moskeijoille, imaamien nimitykset sekä saarnaajien delegaatiot.⁶¹ Tästä voidaankin päätellä se, että olisi saattanut olla mahdollista, että myös Helsingin suurmoskeijasta oltaisiin oltu yhteydessä Saudi-Arabian kaltaiseen valtioon. Rahoittajana olisi toiminut näennäisesti Bahrain, mutta Bahrain on kuitenkin pieni saarivaltio Saudi-Arabian vieressä. Sinänsä keskustelu rahoituksen motiivista oli erittäin relevantti, koska näyttöä islamismien kytköksistä on ollut monissa Euroopan valtioissa.

⁵⁸ Juusela Pauli ”Suurmoskeijahanke etenee Helsingissä – bahrainilaiset ovat Suomessa selvittämässä rahoitusmallia” (art.) Kirkko ja Kaupunki 8.12.2017.

⁵⁹ Kühle 2011, 85–86.

⁶⁰ Nielsen 2011, 24–25.

⁶¹ Nielsen 2011, 25–26.

2. Moskeijan luonne herättää tunteita

2.1 Ristiriita moskeijan avoimuudesta

Moskeijan avoimuudesta puhuttiin paljon hankkeen aktiivisina vuosina painottuen kuitenkin vuoteen 2015. Tästä puhuttiin todennäköisesti eniten vuonna 2015, koska silloin suurelle yleisölle oli vielä epäselvää minkälainen hanke olisi oikeastaan kyseessä. Moskeijan oli tarkoitus olla ensisijaisesti sunnimoskeija ja tästä käytiin paljon debattia, koska moskeija voisi aiheuttaa vastakkainasettelua muslimipiireissä. Kyseinen aihe oli hyvin relevantti, koska ihmisiä kiinnosti se, ketkä olisivat tervetulleita moskeijaan ja ketkä eivät olisi. Hankkeen vetäjät toivat myös esille ristiriitaisia tulkintoja esimerkiksi siitä ovatko shiiamuslimit tervetulleita moskeijaan vai eivät.

Joulukuussa 2015 Helsingin Sanomien artikkelissa Pia Jardi kommentoi avoimuusasiaa siten, että shiiamuslimit olisivat tervetulleita, mutta moskeija on ensisijaisesti sunnimoskeija ja siellä seurataan kyseistä suuntausta imaamien toimesta. Hän toi kuitenkin esille vielä sen, että shiiamuslimeja on Suomessa vain noin 10 000 ja heillä on lukumääräänsä nähden iso moskeija Mellunmäessä.⁶² Eli tästä voisi päätellä sen, että Jardi kuitenkin toivoi, että shiiamuslimit rukoilisivat eri moskeijassa kuin sunnit. Hän myös tavallaan perusteli sen, että miksi Helsinkiin tulee juuri sunnimoskeija ja miksi shiiamuslimien ei pitäisi olla kateellisia kyseisestä hankkeesta.

Avoimuudesta puhuttaessa joulukuussa 2015 Resalat yhdistyksen puheenjohtaja Paula Kemell väitti Kirkko ja Kaupunki- lehden artikkelissa, että suurmoskeijahankkeen ydinryhmä ei ollut missään vaiheessa pyytäneet shiiamuslimeja keskustelemaan hankkeesta. Hän kommentoi asiaa todennäköisesti siksi, koska Pia Jardi oli joulukuun 2015 Helsingin Sanomien artikkelissa väittänyt, että Resalatiin oli otettu yhteyttä hankkeen tiimoilta. Kemell toi esille näkökulman siitä, että shiiamuslimit olivat valmiita tulemaan toimintaan mukaan mikäli heille olisi sallittu jokin rooli, etenkin kun shiiamuslimien määrä oli turvapaikanhakijoiden myötä kasvanut.⁶³ Anas Hajjar vastasi Kemelin argumenttiin tiukasti ja sanoi Helsingin Sanomissa, että he olivat yrittäneet ottaa yhteyttä sähköpostitse niin Kemeliin kuin Abbas Bahmanpouriin, saamatta kuitenkaan vastausta. Lopuksi hän toi

⁶² Lari Malmberg “Bahrainin rahoittama Helsingin suurmoskeija epäilyttää kärkipoliitikkoja: Onko tässä muitakin tarkoituseriä?” (art.) Helsingin Sanomat (HS) 1.12.2015.

⁶³ Paula Kemell “Resalatin rooli suurmoskeijahankkeessa” (art.) Kirkko ja Kaupunki 11.12.2015.

esille sen, että he olivat valmiita tekemään yhteistyötä ihan kaikkien kanssa ja heillä oli tositteet siitä, että sähköpostit oli lähetetty.⁶⁴ Keskustelua mediassa ei kuitenkaan jatkettu sen pidemmälle kyseisenä vuotena, joten tilanne jäi hieman auki. Eli siis toisin sanoen ei voida olla täysin varmoja siitä, mikä oli totta ja mikä ei.

Keväällä 2017 Oasis- säätiön mukaan shiiamuslimiyhdistys Resalat eivät olleet yrityk-
sistä huolimatta halunneet keskustella yhteistyöstä tai tavata hankkeen ydinryhmää. Jardi
muistutti tässäkin Ilta sanomien haastattelussa, että paikka oli kaikille avoin, mutta kuka
tahansa ei pääse sitä johtamaan tai hallituksen jäseneksi.⁶⁵ Tämä on kuitenkin ihan loo-
gista, koska eihän missään järjestöissä ja yhdistyksissä siihen kuulumattomat ihmiset
pääse johtamaan liikettä. Toisaalta tässä vaiheessa hanketta voidaan tulla siihen lopputu-
lokseen, että Resalattia ei todennäköisesti kiinnostanut sekaantua sunnihankkeeseen ja he
halusivat pitäytyä omassa toiminnassaan.

Joulukuussa 2017 Ylen haastattelussa Jardi kommentoi, että ihan jokainen uskontokun-
taan katsomatta olisi tervetullut tulemaan moskeijaan. Hän kuitenkin toi esille sen, että
naisten tulisi kuitenkin pitää huntua jumalan tahdon mukaisesti. Samassa haastattelussa
hän sivusi kuitenkin, että kyseisen moskeijan imaamit ovat sunnimuslimeja ja shiiat voi-
vat rakentaa itselleen samanlaisen moskeijan, mutta he ovat tervetulleita käymään myös
heidän moskeijassa.⁶⁶ Tästä voisi päätellä sen, että hankkeen ydinryhmä halusi, että kai-
killa olisi mahdollisuus tulla tutustumaan moskeijaan ja he ajattelivat, että moskeija hou-
kuttelisi sinne myös turisteja. Toisaalta tässä on havaittavissa tietynlaisia ennakkoluuloja
eri suuntauksien kesken.

Ei sinänsä ollut ihme, että juuri kaksi islamin pääsuuntausta kiistelivät kyseisestä asiasta.
Shiia- ja sunnimuslimien vastakkainasettelu ja ristiriidat ovat lisääntyneet Syyrian ja Ira-
kin konfliktien sekä vierastaistelijajailmiön vuoksi.⁶⁷ Ristiriidat avoimuudesta saattoivat
johtua siitä, että suurmoskeijahanke oli kaikille uusi asia, koska sellaista ei ole ennen ollut
Suomessa. Lopulta jää kuitenkin hieman epäselväksi, että mikä Resalatin rooli suurmos-

⁶⁴ Anas Hajjar, Pia Jardi “Moskeija on avoin kaikille” (mielipidekirjoitus) Helsingin Sanomat (HS) 11.12.2015.

⁶⁵ Antti Halonen, Antti Honkamaa “Suurmoskeijahanke herättää pelkoja myös muslimipiireissä - pahim-
millaan Suomesta tulee uusi Ranska”. Ilta Sanomat (IS) 9.4.2017

⁶⁶ Reeta Salminen ja Saija Nironen “Kuuluuko rukouskutsu Helsingissä, jos moskeija rakennetaan? Ja 9
muuta kysymystä. (art.) Yle uutiset (YLE) 8.12.2017.

⁶⁷ Jasinskaja-Lahti, Pauha 2017, 11.

keijahankkeessa olisi ollut, mikäli he olisivat johonkin yhteistyöhön suostuneet. Haastatteluissa tuotiin välillä esille, että moskeija on avoin kaikille, mutta toisaalta kehoitettiin shiiamuslimeita rakentamaan itselleen oma moskeija tai pitäytymään nykyisessä.

Avoimuuskysymys on ollut relevantti myös muissa Euroopan valtioissa kuten Tanskassa. Vuoden 2006 tutkimus osoittaa, että Tanskassa oli noin 120 moskeijaa/rukoushuonetta ja siellä organisaatorakenne oli myös hyvin etnisesti määritelty. Moskeijoilla oli kuitenkin eroja sen mukaan, että ketkä he toivottivat tervetulleiksi toimintaansa.⁶⁸ Eli eri etnisillä ryhmillä oli omat moskeijansa niin kuin Suomessakin, mutta joitakin poikkeuksia löytyi ja löytyy yhä edelleenkin.

2.2 Dialogikeskus ennemmin kuin rukoushuone?

Suurmoskeijahanke levisi joukkotiedotusvälineisiin vauhdilla syksyllä 2015. Varsinkin alussa suurelle yleisölle ei ollut vielä selvää minkälainen paikka 180 000 neliöinen rakennus olisi ja mitä se mahdollisesti pitäisi sisältää. Eniten keskustelua siitä, minkälainen moskeijasta tulisi käytiin vuonna 2017. Kevään 2017 kuntavaalien jälkeen käydyssä A-Studio keskustelussa muslimipoliitikko Suldaan Said Ahmed toi myös esille sen, että moskeijan oli ensisijaisesti tarkoitus olla monitoimikeskus ja vain pieni osa toimintaa olisi varsinaista moskeijaa.

Ilta Sanomat uutisoi, että Pia Jardi kommentoi Uusi-Suomi- sivuston blogissa ennen kuntavaaleja 2017, että varsinaisen moskeijan osuus olisi vain noin 15 % ja muu osa olisi monitoimikeskusta.⁶⁹ Kirkko ja Kaupunki artikkelissa mainittiin, että moskeijan oli ilmeisesti tarkoitus olla kaupungin tiedotteen mukaan 2300 neliötä, mutta Oasis säätiön mukaan 3000 neliötä. Palvelu-, dialogi- ja konferenssikeskukselle oli suunniteltu kaupungin tiedotteen mukaan 13 000 neliötä ja Oasis-säätiön mukaan 12 000 neliötä. Keskukseen oli tarkoitus sijoittaa erilaisia vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksia kuten uimahalli, liikunta- ja urheilukeskus, kirjasto- ja näyttelytiloja. Lisäksi sinne oli tarkoitus tulla ravintola- ja basaaritiloja, nuoriso- ja sosiaalipalveluja, mediakeskus, auditorio sekä koulutustiloja. Toiminnan oli tarkoitus olla suomenkielistä ja tärkein saarna, eli perjantaisaarna

⁶⁸ Kühle 2011, 85–86.

⁶⁹ Antti Halonen, Antti Honkamaa “Suurmoskeijahanke herättää pelkoja myös muslimipiireissä - pahimmillaan Suomesta tulee uusi Ranska”. Ilta Sanomat (IS) 9.4.2017

olisi ollut tarkoitus striimata suorana.⁷⁰ Eli siis voisi sanoa, että suurmoskeijan oli tarkoitus olla monitoimikeskus ja houkuttaa kävijöitä myös muslimien ulkopuolelta. Toisaalta tarkoituksena saattoi olla islamilainen kulttuurikeskus, joka järjestäisi palveluja nimenomaan muslimeille ja, että siellä olisi tarkat puhtaus- ja vaatesäännökset joita yleensä vain muslimit noudattavat.

Tanskassa moskeijat on ryhmitelty kolmeen moskeijatyypin: maallikkomoskeijat, organisoidut moskeijat ja Sheikh-moskeijat. Maallikkomoskeijoissa auktoriteettina on hallitus ja sen puheenjohtaja ja toiminta on enemmänkin sekulaarista kuin uskonnollista. Näitä kyseisiä moskeijoja on varsinkin pienissä kaupungeissa ja ne ovat etnisesti määriteltyjä, vaikka hallitus koostuu monista eri maan muslimeista. Maallikkomoskeijojen resurssit eivät ole kovin suuret, joten heillä ei ole välttämättä varaa palkata imaamia. Tanskalaisista sunnimoskeijoista noin 70 % on maallikkomoskeijoja. Organisoitua moskeijoja edustaa imaami, islamin uskon uskonnollinen auktoriteetti. Kyseisiä moskeijoja johtaa jokin tietty islamilainen järjestö tai organisaatio. Kyseisillä moskeijoilla on enemmän resursseja ja sitä kautta heillä on perjantaisaarnojen lisäksi tarjolla myös päivittäisiä rukouksia. Tanskassa noin 20 % moskeijoista kuuluu kyseiseen kategoriaan.⁷¹

Sheikh-moskeijoissa ylimpänä auktoriteettina toimii imaami. Kyseinen moskeijatyypin muistuttaa organisoitunutta moskeijaa, mutta sillä ei ole välttämättä virallisia suhteita kansainvälisiin muslimijärjestöihin. Lisäksi imaamit voivat olla joko koulutettuja tai kouluttamattomia. Sheikh-moskeijat ovat yleensä suurempia kuin keskiverto moskeijat ja rukouksien lisäksi niissä tarjotaan usein myös muita aktiviteetteja. Kyseiset moskeijat ovat myös etnisesti hyvin värikkäitä, mikä houkuttelee varsinkin nuoria puoleensa. Kyseisiä moskeijoja Tanskassa on noin 5 %.⁷²

Kun verrataan näitä kolmea ideaalityyppiä suomalaisiin moskeijoihin, niin voidaan huomata, että myös suomalaisista moskeijoista suurin osa on maallikkomoskeijoita/rukoushuoneita. Helsingin suurmoskeijan oli todennäköisesti tarkoitus olla organisoituneen ja Sheikh-moskeijan välimuoto. Organisoitu siksi, koska moskeijahankkeen takana oli järjestö ja rahoittajana/varainkerääjänä oli islamilainen organisaatio. Moskeijan oli myös

⁷⁰ Pauli Juusela “Suurmoskeijahanke etenee Helsingissä - bahrainilaiset ovat Suomessa selvittämässä rahoitusmallia” (art.) Kirkko ja Kaupunki 8.12.2017.

⁷¹ Kühle, 2011, 86–87.

⁷² Kühle 2011, 87.

tarkoitus palkata sinne koulutettuja imaameja. Toisaalta moskeijan olisi voinut nähdä olevan Sheikh-moskeija, koska siitä oli tarkoitus tulla suuri etnisesti värikäs islamilainen kulttuurikeskus, eikä vain pelkästään moskeija.

Stefano Allievi luokitteli moskeijat kolmeen eri pääryhmään joita ovat: varsinaiset moskeijat, rukoushuoneet ja islamilaiset keskukset. Varsinaiset moskeijat voivat olla tarkoitusta varten rakennettuja tai vanhoihin rakennuksiin remontoituja. Yleensä ajatellaan, että nimenomaan tarkoitusta varten rakennetut ovat oikeita moskeijoja. Islamilaiset keskukset ovat suuria ja sisältävät rukoustilojen lisäksi myös erillisiä tiloja kuten konferenssi- ja kulttuuritiloja. Näitä kyseisiä isoja hankkeita rahoittaa usein Saudi-Arabian kaltaiset valtiot.⁷³

Varsinkin suurien moskeijaprojektien määrä on viime vuosina lisääntynyt Euroopassa. Moskeijahankkeet ovat myös lisänneet islamin näkyvyyttä eurooppalaisessa katukuvassa ja politiikassa, koska moskeijaprojektit ovat aikaa vieviä ja ne vaativat paikallisten viranomaisten hyväksynnän lisäksi myös yleisön yleistä hyväksymistä.⁷⁴ Tähän vaikuttaa monet tekijät esimerkiksi se, miten media uutisoi uudesta moskeijahankkeesta ja miten se otetaan vastaan julkisuudessa.

⁷³ Allievi 2010, 15–18.

⁷⁴ Rissanen 2019, 19.

3. Keskustelu sijainnista ja yhteisöllisyydestä

3.1 Moskeijan merkitys yhteisöllisyyden näkökulmasta

Suurmoskeijahankkeen aktiivisena aikana käytiin myös keskustelua yhteisöllisyydestä ja sen merkityksestä muslimien näkökulmasta. Yhteisöllisyyden voi määritellä monella tapaa, eikä sille ole olemassa yhtä virallista määritelmää. Émile Durkheimin mukaan yhteisöllisyys on ihmisen elämän ja olemassaolon kannalta pakollinen tekijä, koska yhteisöön kuuluminen on ihmisen eloonjäämisen kannalta tärkein voimavara. Yhteisöllisyyden voidaan siis ajatella koostuvan vuorovaikutuksesta, yhdessäolosta, yhteenkuuluvuudentunteesta ja keskinäisestä luottamuksesta. Toisaalta tulee myös huomata se, että yhteisöllisyyden merkitys ja käsite on muuttunut aikojen saatossa.⁷⁵ Islamissa niin kuin monissa muissakin uskonnoissa yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuudentunne koetaan hyvin merkittävänä asiana ja ne kuuluvat uskontojen muuttumattomiin arvoihin. Islamilaista yhteisöä kutsutaan ummaksi ja yhteisön ajatus on säilynyt samankaltaisena profeetta Muhammedin ajoista lähtien, ottaen kuitenkin huomioon sen, että sen poliittinen merkitys on muuttunut vuosisatojen kuluessa.⁷⁶

Yhteisöllisyydestä käytiin keskustelua enimmäkseen vuosina 2016–2017. Helsingin Sanomien artikkelissa tammikuussa 2016 Abdessalam Jardi toi esille sen, että moskeija olisi tärkeä muslimeille, koska se vahvistaisi heidän islamilaista identiteettiään antaen lisää uskoa ja voimaa uusille sukupolville. Pia Jardi totesi samassa haastattelussa sen, että Suomessa ei vielä ole oikeaa moskeijaa ja Helsingissäkin oli vain kaksikymmentä vaatimattonta rukoushuonetta.⁷⁷

Pia Jardi kertoi joulukuussa 2017, että suurmoskeija voisi aktivoita varsinkin niitä muslimeja, jotka eivät vieraile nykyisissä rukoustitoissa, koska niihin vaaditaan jäsenyys johonkin muslimiyhdistykseen. Lisäksi hän toi esille sen, että naisten ja lapsien olisi myös helpompi päästä moskeijaan, koska tilanpuutteen takia heidät oli jätetty pois esimerkiksi

⁷⁵ Koski 2013, 13–14.

⁷⁶ Linjakumpu 2009, 19–20.

⁷⁷ Katja Kuokkanen “Moskeijan mystiset miljoonat - mistä Helsingin suurmoskeijan rahat tulisivat?” (art.) Helsingin Sanomat HS 10.1.2016.

perjantaisaarnoista.⁷⁸ Heidät oli jätetty tilanpuutteen takia ensimmäisenä pois todennäköisesti siksi, koska islamissa vain miesten on pakollista käydä perjantairukouksissa.⁷⁹

Yhteisöllisyydestä puhuttaessa on kuitenkin tärkeää huomata myös se, että muslimiyhteisöt eivät ole yhtenäisiä, vaan useat rukoushuoneet ja muslimiyhdistykset ovat määritelty etnisesti. Muslimien määrää on myös hankala arvioida, koska kaikki muslimit eivät kuulu viralliseen muslimiyhdistykseen.⁸⁰ Lisäksi osa muslimiyhdistyksistä toimii hyvin maallikkojohtoisesti ja niillä on erittäin niukat resurssit. Myös muslimit Suomessa ovat etniseltä taustaltaan hyvin heterogeeninen joukko, eikä voi esimerkiksi puhua ainoastaan somaleista. Suurimpia ryhmiä Suomessa ovat somalit, kurdit, turkkilaiset, bosnialaiset, arabit ja Kosovon albaanit.⁸¹ Eli siis tästä voi huomata sen, että muslimeille on myöskin ennen kaikkea tärkeää säilyttää muslimi-identiteetin lisäksi myös oma kansallinen identiteetti, kieli ja kulttuuri.

Kun katsotaan yleisesti eurooppalaisia moskeijahankkeita, niin voidaan kiinnittää huomiota siihen, että moskeijahankkeita johtavat muslimiyhteisöt ovat olleet keskeisessä asemassa. Toiset muslimiyhdistykset, esimerkiksi toiseen suuntaukseen kuuluvat ovat voineet itse päättää miten suhtautuvat hankkeeseen, eli tukevatko he sitä vai eivät. Täytyy huomioida se, että muslimiyhteisöjen kilpailu keskenään on monesti myös hankaloittanut hankkeiden toteutumista eri maissa.⁸² Varsinkin sunni- ja shiamuslimien erimielisyydet johtuvat muslimimaailman sisäisistä ristiriidoista ja konflikteista, jotka ovat saaneet alkunsa jo 600-luvulla profeetta Muhammedin kuoleman jälkeen.

Yhteisöllisyydestä keskusteltaessa on myös hyvä ottaa esille uskonnonvapaus, joka tarkoittaa sitä, että kaikilla on mahdollisuus ja vapaus harjoittaa uskontoa - tai olla harjoittamatta, kuten ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus⁸³ toteaa:

“Jokaisella ihmisellä on ajatuksen, omatunnon ja uskonnon vapaus; tämä oikeus sisältää vapauden uskonnon tai vakaumuksen vaihtamiseen sekä uskonnon tai vakaumuksen julistamiseen yksin tai yhdessä toisten kanssa, sekä julkisesti että yksityisesti, opettamalla sekä harjoittamalla hartautta ja uskonnollisia menoja.”⁸⁴

⁷⁸ Reeta Salminen ja Saija Nironen “Kuuluuko rukouskutsu Helsingissä, jos moskeija rakennetaan? Ja 9 muuta kysymystä. (art.) Yle uutiset (YLE) 8.12.2017.

⁷⁹ Islamilaiset juhlat ja pyhäpäivät - Perjantairukous. Islam opas.

⁸⁰ Martikainen 2008, 71–72.

⁸¹ Martikainen 2011, 103.

⁸² Allievi 2009, 51–54.

⁸³ Ks. Uskonnonvapauslaki, Finlex.

⁸⁴ Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, 18 artikla.

Liikkeen ydinryhmä käytti myös usein uskonnonvapautta argumenttina, kun kyseenalaistettiin se, miksi Suomeen tarvittaisiin suurmoskeija. Esimerkiksi Pia Jardi toi asian esille 13.4.2017 A-Studioon haastattelussa.⁸⁵ Kyseisen uskonnonvapausjulistuksen takia voitaisiin ajatella, että Suomeen pitäisi rakentaa moskeija, koska kaikilla on oikeus harjoittaa uskontoaan myös näkyvästi niin halutessaan.

Uskonnonvapauteen ja yhteisöllisyyteen kuuluu myös ajatus tasa-arvosta sekä yhdenvertaisuudesta. Maahanmuuttaja ja rivimuslimi Akim Baya toi vuonna 2015 Ylen haastattelussa esille sen, että tasa-arvoa edistäisi monikulttuurinen talo, missä kaikki kulttuurit olisivat yhdessä. Hänen haastattelustaan voisi tulkita sen, että hän näkisi sen tasa-arvona, että kaikki suomalaiset sekä ulkomaalaiset olisivat samassa paikassa. Hän näki, että se voisi olla mahdollisesti avain yhteisöllisyyden kokemiseen kaikkien kesken uskontoon, kansallisuuteen tai etnisyyteen katsomatta.⁸⁶ Toisaalta suurmoskeijan olikin tarkoitus olla monitoimikeskus ja toivottaa tervetulleeksi kaikki uskontokuntaan ja etnisyyteen katsomatta - näin ainakin hankkeen johto kommentoi asiaa.⁸⁷

Olen tutkielmassani tuonut esille sen, että Suomessa ei oikeastaan ole vielä yhtään oikeaa moskeijaa ja suhteellisen moni poliitikko oli myös sitä mieltä, että muslimeilla olisi oikeus harjoittaa uskontoaan muodollisessa ja tarkoituksenmukaisessa rakennuksessa. Moskeija voidaan määritellä monin tavoin: tutkijat Shadid ja Van Koningsveld määrittelevät moskeijan yhteisöksi, joka on nimittänyt itselleen imaamin ja löytänyt arvokkaan rakennuksen moskeijalle, kun taas Allievi käsittää moskeijan olevan paikka minne muslimit kokoontuvat rukoilemaan säännöllisesti.⁸⁸ Eli näiden kahden välinen ero on se, että ensimmäiset kokevat moskeijan olevan moskeija vain jos se on organisoitu hyvin, kun taas Allievi tulkitsee, että moskeijan ja arvokkuuden saa aikaan enemmänkin yhteisöllisyys minkä luovat moskeijassa käyvät ihmiset. Helsingin suurmoskeijakeskustelussa ei kuitenkaan menty näin yksityiskohtaisiin jaotteluihin.

⁸⁵ Kasper Summanen "Suurmoskeija ei ole suomalaisten moskeija, se on salafistien moskeija" (art.) Verkko uutiset 14.4.2017.

⁸⁶ Jussi Salokorpi "Suomessa pitkään asunut muslimi kriittisenä: Suomi ei tarvitse uutta suurmoskeijaa" (art.) Yle uutiset, (YLE) 3.11.2015.

⁸⁷ Lari Malmberg "Bahrainin rahoittama Helsingin suurmoskeija epäilyttää kärkipoliitikkoja: Onko tässä muitakin tarkoituseriä"? (art.) Helsingin Sanomat (HS) 1.12.2015

⁸⁸ Kühle 2011, 82.

3.2 Suurmoskeija Helsinkiin vai jonnekin muualle?

Viimeistään vuoteen 2017 tullessa käytiin myös keskustelua siitä, oliko Helsinki ainoa paikka minne moskeija voitaisiin rakentaa? Vai voisiko sen kenties rakentaa johonkin toiseen suureen kaupunkiin, missä asui paljon muslimeja? Toisaalta alusta alkaen oli selvää, että nimenomaan Helsinkiin tarvittaisiin moskeija, koska suurin osa muslimeista asuu pääkaupunkiseudulla tai muissa Suomen suurissa kaupungeissa.⁸⁹

Lokakuussa 2015 imaami Anas Hajjar toi Yle uutisten artikkelissa esille sen, että yksi suurmoskeija olisi hyvä alku, mutta se ei hänen laskujensa mukaan riittäisi vaan pääkaupunkiseudulle tarvittaisiin ainakin viisi moskeijaa. Hän perusteli väitteensä sillä, että Helsingissä osan muslimeista pitää rukoilla jopa taivasalla tai vuoroissa perjantaisin. Hänen mukaansa näillä viidellä moskeijalla olisi katettu vasta nykytilanne ja tulevaisuutta varten tarvittaisiin lisää moskeijoja.⁹⁰ Tämä oli sinänsä ihan aiheellinen argumentti, koska muslimien määrän on arvioitu kasvavan tulevina vuosina. Pew Research Center arvioi, että muslimien määrä Suomessa olisi vuonna 2050 jo 150 000.⁹¹ Tähän syynä ovat todennäköisesti nousujohteinen maahanmuutto, korkea syntyvyys ja parempi huoltosuhde kuin esimerkiksi suomalaisilla.

Helsingin Sanomat uutisoi hankkeen kaatumisesta 12.12.2017, kun kaupunkiympäristölautakunta hylkäsi aloitteen. Hankkeen vastustajaksi ryhtyi apulaispormestari Anni Sinnemäki (vihr.). Hän perusteli epäämistä hankkeen epäselvällä rahoituksella. Hänen mielestään tämän mittakaavan hanke ei olisi onnistunut, kun sen olisi suhteuttanut käytettäviin resursseihin. Pia Jardi piti päätöstä odotettuna ja toi tuohtuneena esille, että hän ei ollut käynyt yhtään kunnollista keskustelua hankkeesta poliitikkojen kanssa. Jardi toi Helsingin Sanomien haastattelussa joulukuussa 2017 esiin näkemyksen, että moskeijahanke voitaisiin mahdollisesti toteuttaa jossakin toisessa kaupungissa. Hän ei ollut kuitenkaan käynyt vielä keskustelua muiden kaupunkien kanssa, eikä aineistosta saanut selville, että mitä muita kaupunkivaihtoehtoja olisi ollut. Tämä todennäköisesti sen takia, koska heidän oli tarkoitus ensisijaisesti saada moskeijahanke toteutumaan ensin Helsin-

⁸⁹ Martikainen 2008, 73.

⁹⁰ Juho Jokinen "Imaami haluaa pääkaupunkiseudulle viisi suurmoskeijaa: Itäkeskuksessa rukoillaan kadulla jopa talvella" (art.) Yle uutiset (YLE) 29.10.2015.

⁹¹ Europe's growing muslim population 29.11.2017. Pew Research Center.

gissä. Jardi esitteli ajatuksen myös pienemmästä moskeijasta, mutta totesi, että se kuitenkin estettäisiin vedoten samoihin syihin.⁹² Toisaalta hänellä ei ole todisteita siitä, ettei hanke voisi toteutua.

Julkinen keskustelu vaimeni nopeasti moskeijahankkeen kaatumisen jälkeen joulukuussa 2017, mutta voidaan pitää mahdollisena sitä, että vielä joku päivä Helsinkiin rakennetaan moskeija, koska muslimien määrä kasvaa pääkaupunkiseudulla koko ajan.⁹³ Jää kuitenkin nähtäväksi minkälainen hanke voisi mahdollisesti olla kyseessä ja minkälaisella kokoonpanolla ja menetelmillä sitä ajetaan eteenpäin.

⁹² Kaisa Hakkarainen “Suurmoskeijahanke sai pakit Helsingissä, puuhanainen uhkaa viedä moskeijan muualle: “en ole käynyt yhtäkään järkevää keskustelua yhdenkään poliitikon kanssa” (art.) Helsingin Sanomat (HS) 12.12.2017.

⁹³ Rissanen 2019, 102.

Loppulause

Helsingin suurmoskeijahanke oli aktiivisena yli kaksi vuotta ja sen aikana siitä käytiin vilkkaasti keskustelua julkisesti. Hanke kuitenkin päätettiin jätettäväksi kaupunginvaltuuston toimesta joulukuussa 2017. Analysoin tutkielmassani aiheesta käytyjä julkisia keskusteluja eri medioissa hankkeen ollessa aktiivinen. Päädyin ottamaan huomion keskiöön nimenomaan muslimiyhteisöjen esittämät julkiset näkemykset liittyen hankkeeseen. Keskustelua käytiin julkisesti aktiivisimmin syksyllä 2015 ja vuonna 2017. Erilaiset teemat vaihtelivat, mutta esimerkiksi rahoituksesta ja islamismin uhkasta puhuttiin joka vuosi. Valtamediat uutisoivat jokaisesta käänteestä ja kuntavaalien alla keväällä 2017 suurmoskeijahanke oli erittäin kuuma aihe.

Löysin eriäviä, mutta myös samanlaisia näkemyksiä muslimien kommentteista ja haastatteluista. Yleisesti voisi sanoa, että sunnimuslimit suhtautuivat hankkeeseen positiivisesti, koska kyseisen moskeijan piti olla sunnimoskeija ja hankkeen ydinryhmä koostui sunnimuslimeista. Kuitenkin myös osa sunnimuslimeista esitti huolensa rahoituksesta ja mahdollisesta islamismin uhkasta. Shiiamuslimit suhtautuivat hankkeeseen hieman ristiriitaisesti. He toivat esille sen, että moskeija olisi tarpeellinen, mutta he kyseenalaistivat ulkomaalaisen rahoituksen. Samalla he toivat esille pelon islamismista. Tataarit olivat julkisuudessa melko vaitonaisia ja heidän näkemyksensä hankkeeseen oli odotetusti hyvin neutraali. Kiinnitin kuitenkin huomioita siihen, että mediassa uutisoitiin usein, että shiiamuslimit eivät halunneet moskeijaa Helsinkiin, mutta aina kun oli kyseessä yksittäisen shiiamuslimin haastattelu tai kommentti, niin hän oli osittain eri mieltä asiasta eikä kaikki ollutkaan niin mustavalkoista. Jatkoa varten voisi esimerkiksi tutkia kysymystä: miten media vaikutti kansalaisten asenteisiin suurmoskeijahankkeessa?

Helsingin suurmoskeijahankkeen julkisissa keskusteluissa eniten ääneen pääsivät hankkeen ydinhahmo Pia Jardi ja hankkeen muut aktiivit. He pääsivät ääneen varsinkin valtamedioiden haastatteluissa. He pääsivät ääneen todennäköisesti sen takia, koska kyseinen hanke oli ensimmäinen laatuaan Suomessa ja se herätti paljon kysymyksiä. Heidän lisäkseen ääneen pääsivät vaihtelevasti muut sunnimuslimit, shiiamuslimit ja tataarit. Yksittäiset shiiamuslimit pääsivät ääneen harvemmin ja monissa artikkeleissa toimittajat tyytyivät yleistämään, että kaikki shiiamuslimit suhtautuivat moskeijaan varauksella. Suur-

moskeijahankkeesta uutisoitiin todella runsaasti ja päädyin käyttämään lähteinä 18 uutisartikkelia, joista löysin eniten näkökulmia tutkimuskysymyksiin. Valitsemani uutisarikkelit toivat vastauksia ja monipuolisia näkemyksiä tutkimuskysymyksiin.

Media itsessään käsitteli suurmoskeijahanketta monipuolisesti eri näkökulmista ja haastatteli hankkeen aktiivien lisäksi myös tutkijoita, poliitikkoja ja muita muslimeja. Media toi kuitenkin enemmän esille suurmoskeijahankkeen haittapuolia ja mahdollisia ongelmia esimerkiksi sunni- ja shiiamuslimien kesken. Keräämäni media-aineisto oli todella informatiivinen ja sillä pystyi vastaamaan hyvin siihen millaista julkisuutta hanke sai ja miltä hanke näytti. Sen sijaan media-aineistolla ei kuitenkaan voi täysin päätellä miksi suurmoskeijahanke päättyi.

Loppuyhteenvedonä voisin sanoa, että löysin odotetusti eniten eriäviä näkemyksiä sunni- ja shiiamuslimeilta. Niiden lisäksi löysin myös jonkin verran yhtäläisyyksiä esimerkiksi siinä suhteessa, miksi moskeija tarvittaisiin Suomeen. Muslimien eriäviä mielipiteitä selittää kuitenkin esimerkiksi Irakin ja Syyrian tilanteet, jotka ovat lisänneet vastakkainasettelua myös Suomessa ja tämän takia shiiamuslimit saattoivat kokea hankkeen mahdollisen rahoittajan Bahrainin uhkana. Kyseisestä aiheesta on tehty ainoastaan yksi pro gradu tutkielma ja kyseisessä tutkielmassa aihetta käsiteltiin toiseuttamisen näkökulmasta ja julkista keskustelua hyvin yleisellä tasolla, joten tutkielmani on aiheellinen, koska se toi esille muslimien itsensä äänen ja ajatukset liittyen heitä koskevaan hankkeeseen.

Helsingin suurmoskeijahanke ei toteutunut ensimmäisellä kerralla, mutta se ei tarkoita sitä ettei se voisi toteutua joskus myöhemmin. Lopulta jää kuitenkin nähtäväksi yhdistävätkö muslimit voimansa moskeijahankkeen toteutumiseen riippumatta siitä ovatko he sunneja vai shioja. Silloin väitteet vastakkainasettelujen lisääntymisestä voisivat myös vähentyä, koska pääsuuntaukset tekisivät yhteistyötä keskenään yhteisen päämäärän saavuttamiseksi.

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

Painetut lähteet

Martikainen, Tuomas & Pauha, Teemu 2017. Lausunto Oasis-hankkeesta. Siirtolaisinstituutti.

Sisäministeriö 4.2.2014. Komission tiedonanto Terrorismin ja väkivaltaisiin ääriliikkeisiin johtavan radikalisoitumisen ehkäisemisestä.

Tonttivarauhakemus Helsingin kaupunginhallitukselle 2015. Suomen Muslimiliitto ry, Kulttuuri ja uskontofoorumi Fokus ry, Suomen Musliminaiset ry.

Sanoma- ja aikakauslehdistö

Aljazeera, Features 22.6.2014 <https://www.aljazeera.com/features/2014/6/22/denmarks-first-mosque-opens-amid-controversy>

Ilta Sanomat 9.4.2017

Helsingin Uutiset 10.10.2016

Helsingin Sanomat 29.10.2015-12.12.2017

Kirkko ja kaupunki 11.12.2015-8.12.2017

Verkkouutiset 14.4.2017 <https://www.verkkouutiset.fi/>

Yle Uutiset 28.10.2015-8.12.2017 <https://yle.fi/uutiset>

Tutkimuskirjallisuus

Allievi, Stefano 2009: *Conflicts over Mosques in Europe. Policy Issues and Trends*. Alliance Publishing Trust.

Allievi Stefano 2010: "Why a solution has become a problem". Teoksessa *Mosques in Europe. Real problems and false solutions*, s. 13–51. Toim. Allievi, Stefano Alliance Publishing Trust.

Bahmanpour, Abbas & Onniselkä, Suaad & Pauha, Teemu 2017: "Kaksi vuosisataa suomalaista islamia." Teoksessa *Monien uskontojen ja katsomusten Suomi*, s.

- 104–115. Toim. Illman, Ruth & Ketola, Kimmo & Latvio, Riitta & Sohlberg, Jussi. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 48.
- Crone, Manni & Kanwal Sheikh, Mona 2011: “Muslims as a Danish security issue”. Teoksessa *Islam in Denmark. The challenge of diversity*, s. 173–195. Toim. Jorgen Nielsen. Lexington books.
- Europe’s growing muslim population 29.11.2017. Pew Research Center.
<https://www.pewresearch.org/> (Luettu 11.2.2021).
- Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, 18 artikla, ”Ajatuksen, omantunnon ja uskonnonvapaus.” Ihmisoikeudet.net. <https://ihmisoikeudet.net/> (Luettu 9.3.2021.)
- Islamic world. Nations online. <https://www.nationsonline.org/> (Luettu 28.2.2021)
- Islamilaiset juhlat ja juhlapyhät. Islam opas. <https://www.islamopas.com/> (Luettu 11.3.2021)
- Jasinskaja-Lahti, Inga & Pauha, Teemu 2017: *Vähemmistöjen väliset suhteet. Tutkimustuloksia ja toimintaehdotuksia*. Työ- ja elinkeinoministeriö 1/2017.
- Juusola, Hannu 2019: ”Uskonto vallanpitäjien tukena ja rahoittajana. Wahhabilaisuus ja kuningashuone Saudi-Arabiassa”. Teoksessa *Uskonto ja maailmanpolitiikka*, s. 149–169. Toim. Pesonen, Heikki & Sakaranaho, Tuula & Paukkunen, Sini. Gaudeamus.
- Koski, Leena 2013: “Sosiologian ja kasvatussosiologian peruskäsitteitä. Sosiaaliset rakenteet”. Teoksessa *Kasvatussosiologia* 5. painos, s. 13–41. Toim. Antikainen, Ari & Koski, Leena & Rinne, Risto. PS-kustannus.
- Kühle, Lene 2011: “Mosques and organizations”. Teoksessa *Islam in Denmark. The challenge of diversity*, s. 81–94. Toim. Jorgen Nielsen. Lexington books.
- Leitzinger, Antero 2008: “Marginaalimuslimit”. Teoksessa *Islam Suomessa. Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa* s. 85–110. Toim. Juntunen, Marko & Martikainen, Tuomas & Sakaranaho, Tuula. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Linjakumpu, Aini 2009: *Islamin globaalit verkostot*. Vastapaino.

- Maasilta, Mari & Raittila, Pentti 2008: "Silmäyksiä islamin esittämiseen suomalaisessa journalismissa." Teoksessa *Islam Suomessa. Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa*, s. 225–243. Toim. Juntunen, Marko & Martikainen, Tuomas & Sakaranaho, Tuula. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Malkki, Leena & Saarinen, Juha 2019: "Miten nimittää Isisin ja Al-Qaidan edustamaa ilmiötä?" *Politiikasta*. Ajankohtaisesti ja ajattomasti. <https://politiikasta.fi/> (Luettu 9.3.2021)
- Maristo, Joonas 2019: "Jihadismin lipunkantaja. Isisin toiminta, erityispiirteet ja ideologinen perusta". Teoksessa *Uskonto ja maailmanpolitiikka* s. 170–190. Toim. Pesonen, Heikki & Sakaranaho, Tuula & Paukkunen, Sini. Gaudeamus.
- Martikainen, Tuomas 2008: "Muslimit suomalaisessa yhteiskunnassa". Teoksessa *Islam Suomessa. Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa*, s. 62–84. Toim. Juntunen, Marko & Martikainen, Tuomas & Sakaranaho, Tuula. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Martikainen, Tuomas 2011: "Täällä Pohjantähden alla- muslimeista Suomessa." Teoksessa *Mitä muslimit tarkoittavat? Keskustelua islamilaisista virtauksista Suomessa ja Euroopassa*, s. 100–114. Toim. Martikainen, Tuomas & Sakaranaho, Tuula. Savukeidas Kustannus.
- Mediatekstit, Tietoarkisto <https://www.fsd.tuni.fi/fi/> (Luettu 9.3.2021).
- Muslims and Islam. Key findings in the U.S. and around the world 9.8.2017. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/> (Luettu 28.2.2021).
- Nielsen, Jørgen 2011: "Islamin nousu Euroopassa". Teoksessa *Mitä muslimit tarkoittavat. Keskustelua islamilaisista virtauksista Suomessa ja Euroopassa*, s. 11–30. Toim. Martikainen, Tuomas & Sakaranaho, Tuula. Savukeidas Kustannus.
- Niinimäki, E 2020: Number of individuals identifying as Muslim in Finland from 2009 to 2019. Stat.fi. <https://www.statista.com/> (Luettu 11.2.2021).
- O'Brien, Peter 2016: *The muslim question in Europe. Political controversies and public philosophies*. Temple University.
- Radikaali- islamistisen terrorismin trendit. Suojelupoliisi. <https://supo.fi/etusivu> (Luettu 9.3.2021).

Rissanen, Roope 2019: *Suurmoskeija Helsinkiin - Millainen ja kenen rahoilla? Oikeuttamisen maailmat Helsinkiin kaavailun suurmoskeijahankkeen perusteluissa ja kritiikissä*. Yhteiskuntamaantieteen pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen Yliopisto.

Sekularisaatio. Tieteen termipankki. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:sekularisaatio> (Luettu 8.4.2021).

Suomen väestö kielen mukaan. Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/> Luettu 11.2.2021.

Raudvere, Catharina 2015: *Islam. An Introduction*. I.B.Tauris.

Resalat islamilainen yhdyskunta. <https://www.salam.fi/> (Luettu 11.3.2021).